

Remissvar

Förslag till reviderad läroplan för förskolan

Del 1 - Förskolans värdegrund och uppdrag

Skapande, estetiska uttryck, tydliggörande, begrepp

Detta ställer vi oss bakom:

Vi ställer oss bakom andemeningen i stycket nedan som handlar om en viktig del i svensk förskoledidaktik, utvecklad under många år inom svensk förskola:

S. 6. Barnen ska ges tid, rum till eget skapande. De ska få möjlighet att utforska, undersöka och beskriva sin omvärld. Utbildningen ska ge barnen möjlighet att uppleva, gestalta och kommunicera genom olika uttrycksformer, som bild, form, drama, rörelse, sång, musik och dans [...]

Detta har vi kompletterande uppfattningar om:

Fet skrift = nytt förslag

*S. 6. Barnen ska ges tid **och** rum till **användning av olika estetiska uttrycksformer**. De ska få möjlighet att utforska, undersöka och beskriva sin omvärld. Utbildningen ska ge barnen möjlighet att uppleva, gestalta och kommunicera genom olika uttrycksformer, som bild, form, drama, rörelse, sång, musik och dans [...]*

Förskolan har en unik och lång tradition av estetiska lärprocesser som haft stor betydelse för barns lärande och kreativitet. Vi menar att detta inte betonas tillräckligt i förslaget till revidering och saknar en tydlig text i den reviderade läroplanen om de estetiska lärprocessernas betydelse. Genom de estetiska lärprocesserna knyts barns erfarenheter och upplevelser samman, vilket möjliggör reflektion och analys inom olika kunskapsområden. Det handlar om språk och uttryck i alla dess former, såsom talspråk, tecken och symboler, digitalt hantverk, musik, bild, dans, teater, gestaltning med mera. Genom att förbindas med varandra kan olika estetiska uttryck skapa helhet i barns lärande.

Att använda estetiska uttryck i undervisningen gynnar kunskapandet och lärandet. Där ges barn möjlighet att knyta samman sina erfarenheter, upplevelser, kunskaper och känslor i meningsfulla sammanhang. Estetiska uttryck binder samman teorier, erfarenheter och det som barn uppfattat som meningsfullt. Det utvidgar och fördjupar barns utforskande och kunskapande, samt bidrar till utökade möjligheter att pröva idéer och antaganden.

Reggio Emilia Institutet

För grundskolan formuleras vikten av estetiska lärprocesser tydligare än i förslaget till reviderad läroplan för förskolan, se exempelvis Lgr11 del 1 (rev 2017):

Eleverna ska få uppleva olika uttryck för kunskaper. De ska få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form ska vara inslag i skolans verksamhet. En harmonisk utveckling och bildningsgång omfattar möjligheter att pröva, utforska, tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter. Förmåga till eget skapande hör till det som eleverna ska tillägna sig (Lgr11).

Vi menar att det utifrån anpassning till olika utbildningsformer/uppdrag bör finnas en överensstämmelse mellan skrivningarna i de båda läroplanerna.

Vårt förslag:

Barnen ska få pröva och använda olika estetiska uttrycksformer för att uppleva olika uttryck för kunskap, känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande, bild och form, tecken och symboler och digitalt hantverk ska vara inslag i förskolans verksamhet. En harmonisk utveckling och bildningsgång omfattar möjligheter att pröva, utforska, tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter genom olika estetiska lärprocesser.

Sammantaget föreslår vi att estetiska uttryck får mer vikt i texten eftersom de tillsammans med lek och lekfullheten är viktiga verktyg för barns *utforskande, och för att tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter. Men också för att förstå och göra sig förstådda i relation med andra.*

Gäller Del 1 och Del 2:

s.11 Tredje målet: Byt-ut begreppet uttrycksformer mot estetiska uttryck, och lägg-till begreppet **gestaltning** bland exemplen.

- *Förmåga att uttrycka och kommunicera upplevelser, tankar och erfarenheter i olika uttrycksformer som bild, form. Drama, **gestaltning**, rörelse, sång, musik och dans.*

Se över begreppet uttrycksformer om inte det ska bytas till estetiska uttryck i hela läroplanen, Del 1 och 2.

Forts. Del 1

Lärmiljö

Detta ställer vi oss bakom och har kompletterande uppfattningar om:

Reggio Emilia Institutet

Vi ställer oss bakom begreppet lärmiljö men vill ha en starkare beskrivning av begreppet. Skrivningarna om miljön i revideringen uppfattar vi som svagare än i den tidigare läroplanen, vilket vi ser som negativt. Vi menar att utvecklande av en flexibel, rik och meningsfull lärmiljö är starkt kopplat till barns möjlighet till delaktighet, lek och olika estetiska uttryck. Vi vill också betona att alla som ingår i arbetslaget har ansvar för att iscensätta lärmiljöer där barn får möta och använda många olika estetiska uttryck-för kunskapande, gestaltning och lärande

2.2 Lagg tillbaka texten från förra revideringen.

Miljön ska vara öppen innehållsrik och inbjudande. Verksamheten ska främja lek, kreativitet och det lustfyllda lärandet samt ta tillvara och stärka barnens intresse för att lära och erövra nya erfarenheter, kunskaper och färdigheter.

Vi föreslår att det skrivs in ett *vidgat omsorgsbegrepp*. Ett begrepp som innefattar omsorg om barn, om miljö och material och om allt som finns i barnens liv och omvärld, och att barnen ska vara delaktiga i värnandet om denna omsorg.

Hälsa och välbefinnande samt hållbar utveckling

Detta har vi kompletterande uppfattningar om

s. 6. Det är tveksamt att innehållet i "Hälsa och välbefinnande samt hållbar utveckling" ska stå under samma rubrik. Det rimliga vore att skriva fram lite mer om både hälsa och hållbar utveckling.

s. 6 **Fjärde stycket.** Tillägg efter första meningen:

*En positiv framtidstro ska präglade utbildningen. Utbildningen ska ge barnen möjlighet att **förundras**, tillägna sig ett **ekologiskt** och varsamt förhållningssätt **till sina medmänniskor, sin omgivande miljö**, till natur och samhälle samt utveckla kunskaper om hur de olika val som människor gör kan bidra till en hållbar utveckling.*

S. 6. Flytta texten i fjärde stycket från "Utbildning ska även ge barnen möjlighet att använda matematik" [...] samt i sista stycket "I förskolans uppdrag ingår att överföra och utveckla ett kulturarv [...]" Flyttas till rubriken "Omsorg, utveckling och lärande".

s.6 Vi saknar begreppet kultur i sista meningen i näst sista stycket:

*Därför ska utbildningen ta tillvara barnens nyfikenhet och ge dem möjlighet att utveckla sitt intresse för och kunskaper om natur, **kultur**, samhälle och teknik.*

Dokumentation

Detta har vi kompletterande uppfattningar om:

Detta ställer vi oss bakom och har kompletterande uppfattningar om:

Med vår långa erfarenhet av arbete med pedagogisk dokumentation ser vi det som nödvändigt att läroplanen tar upp vikten av att dokumentera och synliggöra barns individuella och gemensamma lärande och progression. Detta för att ge ett underlag för reflektion, analys och utvärdering av utbildningens kvalitet.

I Konsekvensutredningen avseende Skolverkets förslag till reviderad läroplan för förskolan (s. 7) framgår att enligt Skolagens bestämmelser finns ett *dokumentationskrav* för förskolan. I Konsekvensutredningen argumenterar Skolverket för att läroplanen kan innehålla färre skrivningar med begreppet *dokumentation*. Man bygger argumentationen på att Skolinspektionens kvalitetsgranskningar av förskolor visar ett omfattande dokumentationsarbete utan tydligt syfte. I det slutliga revideringsförslaget från Skolverket är begreppet dokumentation nästan helt borttaget till förmån för begreppet *uppföljning*, vilket vi motsätter oss. Skolverkets dokumentationskrav kvarstår, uppföljning bör naturligtvis göras, men utifrån dokumentation. Snarare menar vi att en omfattande fortbildning bör ges till de förskolor som inte lyckas med uppdraget att dokumentera och reflektera kring dokumenterade lärprocesser i relation till undervisningens syfte och riktning.

Vi föreslår att följande skrivs in:

s. 7 tredje stycket:

Utbildningen ska ta tillvara barns egna erfarenheter, behov och intressen, men också kontinuerligt utmana dem vidare genom att inspirera till nya upptäckter och kunskaper. **För att detta ska bli möjligt krävs att undervisningen bygger på ett systematiskt arbete med dokumentation, reflektion och analys.** Förskolan ska bidra till kontinuitet och progression i barnens utveckling och lärande samt förbereda för fortsatt utbildning.

Barngruppen och det enskilda barnet

Detta ställer vi oss bakom:

s.7, näst sista stycket: "Barngruppen och samspelet mellan barnen är en viktig och aktiv del i barnens utveckling och lärande i förskolan. Alla som ingår i arbetslaget ska därför vara uppmärksamma på alla barns möjligheter till samspel, både mellan enskilda barn och i barngruppen."

Reggio Emilia Institutet

Detta har vi kompletterande uppfattningar om:

I Regeringens uppdrag om en översyn av läroplanen för förskolan (s.6) står:

Barnet måste dock ses i relation till det som anges i förskolans uppdrag, att barngruppen ska ses som en viktig och aktiv del i utveckling och lärande. Gruppen är alltså inte bara en möjlighet till social utveckling, gruppen ska även bl.a. vara en aktiv del i lärandet vilket kan behöva tydliggöras.

Vi anser att den nya revideringen av läroplanen i detta fall tydligare ska utgå från regeringsuppdraget. I förslaget finns för få skrivningar som tydliggör gruppens betydelse för det enskilda barnets utveckling och lärande. Grupprocesser är inte enbart av social karaktär. Gruppens betydelse för det enskilda barnets lärande bör alltså förtydligas:

Förslag, lägg in S. 7, stycke 5: Barns ska få förutsättningar att lära och utvecklas i olika grupsammansättningar och tillsammans med andra erövra nya kunskaper, erfarenheter och perspektiv.

Del 2. Mål och riktlinjer

Detta har vi kompletterande uppfattningar om:

2.2 Omsorg, utveckling och lärande

Ta bort/ändra i formuleringen i:

- *förmåga att lyssna på och reflektera över andras uppfattningar samt att reflektera och ge uttryck för egna uppfattningar.*

Förslag på förändringar och tillägg:

- *förmåga att lyssna på, **ta del av** och reflektera över andras **kunskaper, erfarenheter och perspektiv** samt ge uttryck för **sina egna kunskaper, erfarenheter och perspektiv.***

2.3 Barns delaktighet och inflytande

Detta ställer vi oss bakom:

Reggio Emilia Institutet

Bra att *delaktighet* lagts till eftersom det stärker barnens rätt men även tron på deras möjligheter att vara delaktiga och få inflytande.

Detta har vi kompletterande uppfattningar om:

Barnen ska *erfara* värden - inte *tillägna sig*. I en demokrati kan man inte bestämma andras värderingar. Däremot kan verksamheten möjliggöra för barn att få erfara demokratins mångfald och olikheter och ge dem möjlighet att förhålla sig till dessa olikheter (se bl. a Biesta).

Vi föredrar begreppet *erfara* som möjligen inte är ett begrepp som anses som "klarspråk". Vi ger därför alternativa begrepp, *få upplevelser och erfarenheter av*, nedan.

Vi har synpunkter på följande text:

Utbildningen i förskolan ska lägga grunden för att barnen ska förstå vad demokrati är. De behov och intressen som barnen själva på olika sätt ger uttryck för ska ligga till grund för utformningen av lärmiljön och planeringen av utbildningen.

Här skulle det behövas en starkare skrivning kring grupprocesser så man inte tolkar det som att delaktighet och inflytande enbart är något individuellt, utan något som också har att göra med relationer mellan barn och mellan barn och vuxna.

Vi anser att synen på demokrati är förenklat beskriven i texten. Det skrivs mer om att barnen ska förstå vad demokrati är. Inte att de ska få uppleva och få erfarenheter av demokrati i verksamhetens innehåll och arbetsformer. Vi menar att förskolan ska skapa förutsättningar för att barn, i relation med andra barn och med vuxna, blir demokratiska medborgare. Ja, till och med världsmedborgare.

Förslag, ny formulering i inledande text:

Utbildningen i förskolan ska lägga grunden för att barnen ska få upplevelser, erfarenheter av och förståelse för vad demokrati är och verka för barns möjligheter och rättighet till ett demokratiskt medborgarskap. Barn har en självklar rätt att få rika tillfällen till delaktighet och inflytande. Förskolan ska vara en arena för utveckling av medborgarskap där vi möts i likheter och olikheter, där vi bygger gemenskaper och skapar mening. Det engagemang och intresse som barnen på olika sätt själva ger uttryck för ska tas tillvara på i utformning av lärmiljö och planering av utbildning. Undervisningen ska vila på en reflekterande praktik som bygger på beprövad erfarenhet i dialog med olika vetenskapliga, konstnärliga och andra medborgerliga perspektiv.

Förslag, ny formulering Mål, tredje punkten:

-

Reggio Emilia Institutet

- Förståelse för demokratiska principer och förmåga att samarbeta, **förhandla** och fatta beslut i enlighet med dem.

Övriga förslag på förändringar och tillägg:

Förslag om ändring av struktur:

1. **2.7 Undervisning** bör föras ihop med till **2.2 Omsorg, utveckling och lärande**.
Undervisningsbegreppet i förskolan innefattar omsorg, utveckling och lärande och det ger fel signaler om man så markant skiljer på begreppen i uppställningen.

2. **Lek** - finns många olika varianter av *lek*, dvs. använd inte begreppet *leken*, något som blir förenklat och missvisande.

Överhuvudtaget tunt om lek, skulle behövas ett fylligare avsnitt. Det som står är bra, men på lämpliga ställen skulle detta behöva läggas till:

”Det är viktigt att lek inte separeras från allt annat som görs i förskolan. Lek handlar om ömsesidighet, samspel och samförstånd. Lek ligger nära barns sätt att förstå världen och sig själva i mötet med andra. Det handlar om att lek är gränsöverskridande. I lek kan det hända saker som går utanför vad som är möjligt i "verkligheten". I lek kan vi överskrida ramar som annars begränsar vårt sätt att vara och tänka. Och leken är nära kopplad till både berättande, humor och improvisation.”

Lek skulle behövas finnas med i både mål och riktlinjer som särskilda punkter. Lek har med inriktning och kvalitetsutveckling att göra. Viktigt att tydliggöra ansvarsfördelningen för lek. Lek kan aldrig tas för given i planeringen av förskolans undervisning och verksamhet.

3. Begreppet *funktionshinder* används inte inom nyare forskning. Där talar man numera om *funktionsvariation* för att synliggöra olikhet och mångfald, ett begrepp som även utmanar en enkel syn på att fokusera på människors brister .
4. **s. 3, andra stycket:** Byta ut begreppet *ledning* till ***särskilda insatser***.
5. **Tema - Projekt – Projekterande.** Vi saknar att det inte tas upp något om dessa begrepp/detta innehåll i förskolans undervisning. Detta är ett av de viktigaste inslagen i vår svenska förskoletradition. I förslag till förtydligande till läroplanen för förskolan (Lpfö 98) står att läsa:

Lek och ett projekt eller temainriktat arbetssätt är själva grunden i förskolans verksamhet /.../ Genom att arbeta med projekt eller tema under en längre tid och bearbeta det på många olika sätt kan barnen foga in nya kunskaper i meningsfulla sammanhang.” (s. 10)

Reggio Emilia Institutet

Ovanstående text, med de smärre förändringar som vi ger förslag på nedan, kan mycket väl användas även i denna revidering, vilket är vårt förslag enligt följande.

*Lek och ett projekt eller temainriktat arbetssätt är själva grunden i förskolans verksamhet [...] Genom att arbeta med projekt eller tema under en längre tid och **på så sätt få möjlighet att bearbeta innehållet på många olika sätt, kan kunskapen och lärandet fördjupas. Det möjliggör också att barnen kan foga in nya kunskaper i meningsfulla sammanhang.***

6. Frågan om att barnkonventionen eventuellt ska upphöjas till lag i Sverige är viktig. Där aktualiseras frågorna om *Grundläggande värden* och *En likvärdig utbildning*. Idag är förskolan en del av utbildningsväsendet men inget obligatorium som grundskolan. Alla barn går inte i förskolan. Regeringen/Skolverket behöver därför förtydliga frågorna om läroplan, grundläggande värden och en likvärdig utbildning utifrån detta faktum.

Stockholm, den X januari 2018

Styrelsen för Reggio Emilia institutet